

*manu***S***CRITS*

Revista d'història moderna

28

Els moriscos

manuSCRITS

Revista d'història moderna

Núm, 28, 2010, ISSN 0213-2397

<http://ddd.uab.cat/record/28>

11 Editorial

DOSSIER. Els moriscos

- 15 **Fernández Terricabras, Ignasi.** Presentació.
- 19 **Benítez Sánchez-Blanco, Rafael.** El cautiverio de los moriscos.
- 45 **Lomas Cortés, Manuel.** El marqués de los Vélez y el desarme de los moriscos de Murcia (1601-1605).
- 71 **Ardit Lucas, Manuel.** Els moriscos valencians: una panoràmica historiogràfica.
- 87 **Franco Llopis, Borja.** Los moriscos y la Inquisición. Cuestiones artísticas.
- 103 **Serra i Puig, Eva.** Els moriscos de reialenc de les terres de l'Ebre. L'administració de Galceran Albanell, batlle i alcaid de la batllia de Tortosa (30 de març de 1611 a 2 de març de 1612).

MISCEL·LÀNIA

- 143 **Barrio Gozalo, Maximiliano.** Las rentas de los obispos de Cataluña en el Antiguo Régimen (1556-1837).
- 181 **Escartí, Vicent Josep.** Notícies sobre la literatura memorialística al País Valencià, del segle XIV al XIX.
- 207 **Berraondo Piudo, Mikel.** La violencia interpersonal en una ciudad fronteriza: el caso de Pamplona (1500-1700).
- 243 **Curbet, Joan i Font, Carme.** Identitat i veu femenines en *A True Relation of Their Sufferings* (*Relació verídica dels seus patiments*, 1662) de les quàqueres Katharine Evans i Sarah Cheevers.

Universitat Autònoma de Barcelona

Servei de Publicacions

Manuscripts. Revista d'Història Moderna és una publicació científica que edita treballs de recerca originals relatius al període de l'Edat Moderna (segles XV-XVIII). Els continguts de la revista van adreçats a investigadors, estudiants universitaris i persones interessades en aquesta àrea de coneixement.

Direcció

Javier Antón Pelayo (UAB)

Secretaria de redacció

Montserrat Jiménez Sureda (UAB)

Consell de redacció

Silvia Amor López (UAB),

Adrià Cases Ibáñez (UAB),

Antonio Espino López (UAB),

Elena Fernández García (UAB),

Ignasi Fernández Terricabras (UAB),

Oscar Jané Checa (UAB),

Oriol Junqueras i Vies (UAB),

Maria Antònia Martí Escayol (UAB)

Eulàlia Miralles i Jori (UAB),

Gisela Pages Cruz (UAB),

Enric Pujol i Casademont (UAB)

Andrea Ricci (UAB),

Lluís Roura i Aulinas (UAB),

Pilar Sánchez López (UAB),

Antoni Simon i Tarrés (UAB)

Consell assessor

Ángel Alcalá (Brooklyn College, The City University of New York, United States),

Ernest Belenguier Cebrián (Universitat de Barcelona, Espanya),

Peter Burke (Emmanuel College, Cambridge, United Kingdom),

William J. Callahan (Toronto University, Canada),

James Casey (Norwich University, United Kingdom),

John H. Elliott (Oxford University, United Kingdom),

Josep Fontana (Universitat Pompeu Fabra, Espanya),

Giovanni Levi (Università Cà Foscari di Venezia, Italia),

Tomás Mantecón Novellán (Universidad de Cantabria, Espanya),

Geoffrey Parker (The Ohio State University, USA),

Stuart Woolf (Università Cà Foscari di Venezia, Italia)

Direcció i tramesa d'articles

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament d'Història Moderna
i Contemporània

08193 Bellaterra (Barcelona). Spain
<http://seneca.uab.es/manuscripts>

Subscripció i administració

Universitat Autònoma de Barcelona
Servei de Publicacions

08193 Bellaterra (Barcelona). Spain
Tel. 93 581 10 22. Fax 93 581 32 39
sp@uab.cat

Intercanvi

Universitat Autònoma de Barcelona
Servei de Biblioteques

Secció d'Intercanvi de Publicacions
08193 Bellaterra (Barcelona). Spain
Tel.: 93 581 11 93. Fax: 93 581 32 19
sb.intercanvi@uab.cat

Composició

Medusa

Edició i impressió

Universitat Autònoma de Barcelona
Servei de Publicacions

08193 Bellaterra (Barcelona). Spain
Tel. 93 581 15 96. Fax 93 581 32 39
sp@uab.cat

<http://publicacions.uab.cat>

ISSN 0213-2397

Dipòsit legal: B. 2994-1985

Impress a Espanya. Printed in Spain

Impress en paper ecològic

Bases de dades en què MANUSCRITS està referenciada

- European Reference Index for the Humanities (ERIH)
- Dialnet (Unirioja)
- DICE del CINDOC
- Directory of Open Access Journals (DOAS)
- Índice Español de Ciencias Sociales y Humanidades (ISOC-CSIC)
- Latindex
- RACO (Revistes Catalanes amb Accés obert)
- Revistas Españolas de Ciencias Sociales y Humanas (RESH)

Les opinions expressades en articles, notes, informacions, ressenyes i treballs publicats a MANUSCRITS són d'exclusiva responsabilitat dels seus autors.

Aquesta revista es regeix pel sistema d'avaluadors externs.

MANUSCRITS es publica sota el sistema de llicències Creative Commons segons la modalitat:

Reconeixement - NoComercial (by-nc): Es permet la generació d'obres derivades sempre que no se'n faci un ús comercial. Tampoc es pot utilitzar l'obra original amb finalitats comercials.

Sumari

Manuscripts

Núm. 28, p. 1-274, 2010, ISSN 0213-2397

Les paraules clau són en llenguatge lliure

<http://ddd.uab.cat/record/28>

11-12 Editorial

DOSSIER. Els moriscos

15-18 **Fernández Terricabras, Ignasi.** Presentació

19-43 **Benítez Sánchez-Blanco, Rafael** (Universitat de València. Departament d'Història Moderna. Facultat de Geografia i Història)
El cautiverio de los moriscos. *Manuscripts. Revista d'Història Moderna*, 2010, núm. 28, p. 19-43.

Este artículo estudia el sometimiento a esclavitud de los moriscos durante la guerra de Granada (1568-1570) y las discusiones que produjo, por tratarse de cristianos. La Monarquía católica tuvo que aceptar la esclavitud de los moriscos debido a las exigencias militares y buscó justificarla en el poder del príncipe para conmutar una pena más grave, la de muerte, en que los rebeldes habían incurrido; pero no pudo evitar que entre los altos consejeros hubiera una sensación de malestar por lo que la Santa Sede y otros príncipes pudieran pensar de la anomalía del comportamiento hispánico.

Palabras clave: moriscos, esclavitud, guerra de Granada, Felipe II, Felipe III.

La captivitat dels moriscos

Aquest article estudia l'esclavitud a la que foren sotmesos els moriscos durant la guerra de Granada (1568-1570) i les discussions que s'hi van produir, ja que eren cristians. La Monarquia catòlica va haver d'acceptar l'esclavatge dels moriscos a causa de les exigències militars i va mirar de justificar-la en el poder del príncep per commutar una pena més greu, la de mort, en la qual els rebels havien incorregut; però no va poder evitar que entre els alts consellers hi hagués una sensació de malestar pel que la Santa Seu i altres prínceps poguessin pensar de l'anomalia del comportament hispànic.

Paraules clau: moriscos, esclavitud, guerra de Granada, Felip II, Felip III.

Morisco's captivity

We study the enslavement of the Moriscos during the War of Granada (1568-1570) and the discussions that occurred since they were Christians. The Spanish monarchy had to accept the slavery of the Moriscos because of military exigencies and sought to justify it in the prince's power to commute a more severe penalty, the death, in which the rebels had incurred, but could not prevent that the senior advisors had a sense of unease about what the Holy See and other princes might think of the anomalous Hispanic behavior.

Key words: Moriscos, slavery, war of Granada, Philip II, Philip III.

45-70 **Lomas Cortés, Manuel** (Universitat de València. Departament d'Història Moderna. Facultat de Geografia i Història)

El marqués de los Vélez y el desarme de los moriscos de Murcia (1601-1605). *Manuscripts. Revista d'Història Moderna*, 2010, núm. 28, p. 45-70.

A comienzos del siglo XVII el Reino de Murcia sería el escenario de un largo conflicto entre los corregidores y el IV marqués de los Vélez. Esta lucha tendría su epicentro en la pugna por el control de la defensa costera y las milicias. El presente artículo aborda la dimensión morisca de este conflicto a través del desarme de los granadinos de Murcia decretado en 1603, y se interroga sobre los mecanismos de defensa y estrategias familiares de esta comunidad en vísperas de su expulsión.

Palabras clave: moriscos, Murcia, marqués de los Vélez, corregidores, siglo XVII.

El marquès de los Vélez i el desarmament dels moriscos de Múrcia (1601-1605)

A començaments del segle XVII el Regne de Múrcia seria l'escenari d'un llarg conflicte entre els corregidors i el IV marquès de los Vélez. Aquesta lluita tindria el seu epicentre en la pugna pel control de la defensa costanera i les milícies. Aquest article aborda la dimensió morisca d'aquest conflicte a través del desarmament dels granadins de Múrcia decretat el 1603, i s'interroga sobre els mecanismes de defensa i estratègies familiars d'aquesta comunitat a la vetlla de la seua expulsión.

Paraules clau: moriscos, Múrcia, marquès de los Vélez, corregidors, segle XVII.

The Marquis of Vélez and the disarmament of the Moriscos in Murcia (1601-1605)

At the beginning of Seventeenth Century, the Kingdom of Murcia was the scene of a long conflict between the corregidores and the IV Marquis of Vélez. This fight had its epicenter in the contest for control of coastal defense and the militias. This article discusses the Moriscos dimension of this conflict through the disarmament of the grenadians of Murcia in 1603, and asks about the mechanisms of defense and family strategies of this community at the eve of its expulsion.

Key words: moriscos, Murcia, Marquis of Vélez, corregidores, 17th century.

71-86

Ardit Lucas, Manuel (Universitat de València. Departament d'Història Moderna. Facultat de Geografia i Història)

Els moriscos valencians: una panoràmica historiogràfica. *Manuscripts. Revista d'Història Moderna*, 2010, núm. 28, p. 71-86.

L'article traça una panoràmica historiogràfica de l'expulsió dels moriscos i les seves conseqüències al País Valencià. Primerament analitza l'obra dels contemporanis de l'expulsió i posteriorment passa a estudiar la percepció d'injustícia de les condicions establertes a les cartes de població, especialment durant la Segona Germania de 1693, els plets antisenyorials del segle XVIII i l'actuació dels diputats valencians en la discussió del decret d'abolició de les senyories en les corts de Cadis. Després tracta el gir de la historiografia liberal decimonònica i l'obra dels historiadors conservadors. Durant la primera meitat del segle XX es va produir un buit historiogràfic, trencat amb l'obra dels deixebles de Fernand Braudel, especialment Halperín Donghi, i la important aportació de Joan Reglà. La tesi d'Eugeni Císcar significà un punt d'inflexió en la historiografia sobre els moriscos i va iniciar un interessant debat sobre la societat morisca i les conseqüències del seu foragitament, que va promoure les investigacions i la reflexió teòrica sobre el tema. En els nostres dies aquesta problemàtica es coneix molt millor que fa cinquanta anys, però així i tot queden punts obscurs que tan sols futurs treballs aclariran.

Paraules clau: moriscos, historiografia, País Valencià.

Los moriscos valencianos: una panoràmica historiogràfica

El artículo traza una panoràmica historiogràfica de la expulsión de los moriscos y sus consecuencias en el País Valenciano. Primero analiza la obra de los contemporáneos de la expulsión y posteriormente pasa a estudiar la percepción de injusticia de las condiciones establecidas en las cartas de población, especialmente durante la Segunda Germanía de 1693, los pleitos antiseñoriales del siglo XVIII y la actuación de los diputados valencianos en la discusión del decreto de abolición de los señoríos en las cortes de Cádiz. Después trata el giro de la historiografía liberal decimonónica y la obra de los historiadores conservadores. Durante la primera mitad del siglo XX se produjo un vacío historiográfico, roto con la obra de los discípulos de Fernand Braudel, especialmente Halperín Donghi, y la importante aportación de Joan Reglà. La tesis de Eugenio Císcar significó un punto de inflexión en la historiografía sobre los moriscos e inició un interesante debate sobre la sociedad morisca y las consecuencias de su expulsión, que promovió las investigaciones y la reflexión teórica sobre el tema. En nuestros días esta problemática se conoce mucho mejor que hace cincuenta años, pero, con todo, quedan puntos oscuros que sólo futuros trabajos aclararán.

Palabras clave: moriscos, historiografía, País Valenciano.

The Moriscos of Valencia: a historiographical overview

The article traces a panoramic view of the historiography about the expulsion of the Moriscos and its consequences in the Valencia. It analyzes first the work of the contemporaries and then proceeds to the study of the perception of injustice in the conditions instituted in the resettlement charts, mainly during the Second

Germania of 1693, the lawsuits against the landlords during the 18th century and the behaviour of the Valencian deputies in the discussion of the decree of abolition of the feudal regime in the Cortes of Cadiz. It goes over then with the historiographic turn of the liberal historians and also the work of the conservative ones. In the first half of the 20th century there was an emptiness of studies, only broken with the work of the disciples of Fernand Braudel, mainly Halperin Donghi, and the important research made by Joan Reglà. The work of Eugeni Císcar meant a turning point in the historiography about the Moriscos and began an interesting debate about the Morisco society and the consequences of the expulsion. Nowadays these facts are better known than fifty years earlier, but nonetheless there remain dark questions that only future researches will make clear.

Key words: Moriscos, Historiography, Valencia.

- 87-101 **Franco Llopis, Borja** (Universitat de València. Departament d'Història de l'Art. Facultat de Geografia i Història)
Los moriscos y la Inquisición. Cuestiones artísticas. *Manuscripts. Revista d'Història Moderna*, 2010, núm. 28, p. 87-101.

En este artículo realizaremos una aproximación a la concepción que los moriscos tuvieron del arte y su veneración antes de su expulsión basándonos, principalmente, en las fuentes inquisitoriales. Mostraremos cómo entendieron el culto a las imágenes y su reacción ante las obligaciones impuestas desde el poder religioso. Analizaremos también cómo, a través de la iconoclastia, trataron de defender su identidad. Por último, cuestionaremos la validez de dicha fuente para estudiar estos procesos de recepción artística.

Palabras clave: moriscos, Inquisición, arte, reforma católica, iconoclastia.

Els moriscos i la Inquisició. Qüestions artístiques

En aquest article farem una aproximació a la concepció que els moriscos tingueren de l'art i la seva veneració abans de la seva expulsió, basant-nos, principalment, en les fonts inquisitorials. Mostrarem com compregueren el culte a les imatges i la seva reacció davant les obligacions imposades des del poder religiós. Hi analitzarem també com, mitjançant la iconoclàstia, tractaren de defensar la seva identitat. Finalment, qüestionarem la validesa d'aquesta font per estudiar aquests processos de recepció artística.

Paraules clau: moriscos, Inquisició, art, reforma catòlica, iconoclàstia.

Moriscos and Inquisition. Artistic matters

In this article we analyse the inquisitorial Spanish sources for studying the moriscos' attitude against art and its veneration before their expulsion. We show how they understood the cult of the images and their reaction towards Catholic Church tradition. We also study the moriscos' iconoclasm as a defence of their identity. Finally, we talk about the validity of this source for the study of these processes of reception of images.

Key words: moriscos, Inquisition, art, Catholic Reformation, iconoclasm.

103-140 **Serra i Puig, Eva** (Universitat de Barcelona. Departament d'Història Moderna)

Els moriscos de reialenc de les Terres de l'Ebre. L'administració de Galceran Albanell, batlle i alcaid de la batllia de Tortosa (del 30 de març de 1611 al 2 de març de 1612). *Manuscripts. Revista d'Història Moderna*, 2010, núm. 28, p. 103-140.

L'article presenta la gestió en nom del rei de Galceran Albanell, batlle i alcaid de Tortosa, amb els béns dels moriscos expulsats de la batllia, distribuïts per Aldover, Benifallet, Tivenys i la Vilanova de Tortosa. S'hi exposa la ràpida actuació d'Albanell i dels seus agents per mantenir en bon estat i fer rendibles els béns abandonats. L'anàlisi dels ingressos i de les despeses ens descobreix l'estructura de l'economia morisca, basada en l'agricultura, l'existència de relacions entre cristians nous i vells, així com les diferències socials i econòmiques que hi havia entre els moriscos. Però, llegint entre línies, s'hi observa també la incertesa que provocà l'existència de moriscos catalans que hi van romandre, d'altres que van retornar i, possiblement, de bandolers moriscos.

Paraules clau: moriscos, Catalunya, Albanell, Tortosa.

Los moriscos de realengo de las Tierras del Ebro. La administración de Galceran Albanell, alcalde y alcaide de la bailía de Tortosa (de 30 de marzo de 1611 a 2 de marzo de 1612)

El artículo presenta como Galceran Albanell, alcalde y alcaide de Tortosa, administró en nombre del rey los bienes de los moriscos expulsados de la bailía, distribuidos por Aldover, Benifallet, Tivenys y Vilanova de Tortosa. Se expone la rápida actuación de Albanell y de sus agentes para mantener en buen estado y hacer rentables los bienes abandonados. El análisis de los ingresos y de los gastos nos descubre la estructura de la economía morisca, basada en la agricultura, la existencia de relaciones entre cristianos nuevos y viejos, así como las diferencias sociales y económicas entre los moriscos. Sin embargo, leyendo entre líneas, se observa también la incertidumbre que provocó la existencia de moriscos catalanes que se quedaron, de otros que volvieron y, posiblemente, de bandoleros moriscos.

Palabras clave: moriscos, Cataluña, Albanell, Tortosa.

The Moriscos of the Crown in Terres de l'Ebre. The administration of Galceran Albanell, mayor and warden of Tortosa (from 30th March 1611 to 2nd March 1612)

The article shows how Galceran Albanell, royal officer in Tortosa, managed the properties of the Moriscos expelled from the batllia, which includes Aldover, Benifallet, Tivenys and Vilanova de Tortosa. It describes the rapid action of Albanell and their agents to maintain abandoned property in good condition and make it profitable. The analysis of revenue and expenditure reveals the Morisco economy, based on agriculture, the existence of relations between new and old Christians, as well as social and economic differences among the Moriscos. Notwithstanding, reading between the lines, there is also the uncertainty because of the existence of Catalan Moriscos who stayed, other who come back and, possibly, Morisco bandits.

Key words: Moriscos, Catalonia, Albanell, Tortosa.

MISCEL·LÀNIA

- 143-179 **Barrio Gozalo, Maximiliano** (Universidad de Valladolid)
Las rentas de los obispos de Cataluña en el Antiguo Régimen (1556-1837). *Manuscrits. Revista d'Història Moderna*, 2010, núm. 28, p. 143-179.

El presente artículo aborda el estudio de la economía de los obispos de Cataluña en el Antiguo Régimen. Después de analizar los conceptos que componen las rentas, se valora su importe y evolución, así como los gastos fijos y las pensiones que gravan la renta, para deducir la renta disponible por los obispos y su inversión.

Palabras clave: rentas episcopales, iglesia de Cataluña, Antiguo Régimen.

Les rendes dels bisbes de Catalunya a l'Antic Règim (1556-1837)

Aquest article analitza l'economia dels bisbes de Catalunya durant l'Antic Règim. Després d'estudiar els conceptes que componen les rendes, se'n valora l'import i l'evolució, tant les despeses fixes com les pensions que les graven. D'aquesta manera poden deduir-se les rendes de què disposaven els bisbes i les inversions que aquests en feien.

Paraules clau: rendes episcopals, església de Catalunya, Antic Règim.

Revenues of Bishops of the Ancien Régime in Catalonia (1556-1837)

This article discusses the study of the economy of Catalonia's bishops during the Ancien Régime. After analyzing their global income, their amount and evolution are calculated. Fixed cost and pensions are calculated as well, to deduct from that which was the disposable income bishops had and the investment bishops made.

Key words: Revenue of bishops, Church of Catalonia, Ancien Régime.

- 181-205 **Escartí, Vicent Josep** (Universitat de València. Departament de Filologia Catalana. Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació)
Notícia sobre la literatura memorialística al País Valencià, del segle XIV al XIX. *Manuscrits. Revista d'Història Moderna*, 2010, núm. 28, p. 181-205.

Aquest treball fa un recorregut per la memorialística valenciana —tant en català com en castellà— des del segle XIV fins al XIX. L'article, a més, dona notícia de les principals aportacions historiogràfiques sobre el gènere, les edicions de textos de què hom disposa i, fins i tot, l'existència de manuscrits inèdits. El resultat representa un primer intent d'una monografia que contempla la producció memorialística valenciana en conjunt.

Paraules clau: memorialística, dietaris, memòries, literatura catalana, historiografia, València.

Noticia sobre la literatura memorialística en el País Valenciano, del siglo XIV al XIX

El presente trabajo hace un recorrido por la memorialística valenciana —tanto en catalán como en castellano— desde el siglo XIV al XIX. El artículo, además, da noticia de las principales aportaciones historiográficas sobre el género, las ediciones de textos que disponemos y, también, de la existencia de manuscritos inéditos. El resultado representa un primer intento de una monografía que recoge la producción memorialística valenciana en su conjunto.

Palabras clave: memorialística, dietarios, memorias, literatura catalana, historiografía, Valencia.

Regarding memorial books in Valencia, from xivth century to xixth century

This paper offers a vision of the Valencian memorialistic literature —in both Catalan and Spanish languages—, from the fourteenth to the nineteenth century. The article also gives news of the main historiographical contributions on gender, editions of texts available and also the existence of unpublished manuscripts. The result represents an attempt to collect a paper valencian memorialistic production as a whole.

Key words: memorialistic, diaries, memoirs, Catalan literature, historiography, Valencia.

- 207-242 **Berraondo Piudo, Mikel** (Universidad de Navarra. Departamento de Historia. Facultad de Filosofía y Letras)
La violencia interpersonal en una ciudad fronteriza: el caso de Pamplona (1500-1700). *Manuscripts. Revista d'Història Moderna*, 2010, núm. 28, p. 207-242.

El fenómeno de la violencia ha sido especialmente atractivo para los historiadores interesados tanto en el estudio de la cultura popular como en el proceso de formación del estado moderno. De hecho, el estudio de la violencia ha servido y sirve tanto para el análisis y la comprensión de la mentalidad popular durante el Antiguo Régimen, como de observatorio de los cambios de las cosmovisiones de las elites sociales y de las instituciones.

El objetivo de este trabajo es analizar este fenómeno en el mundo urbano atendiendo a los datos obtenidos para la ciudad de Pamplona. Pamplona en cuanto que capital y sede de las instituciones judiciales, y en cuanto a población más importante del reino de Navarra, generó un interesante número de casos conservados en los archivos locales que sirven para el estudio detallado de la violencia interpersonal y de su evolución cuantitativa y cualitativa, así como para establecer comparaciones con otros territorios de la monarquía hispánica y de Europa.

Palabras clave: violencia interpersonal, Pamplona, Navarra, siglos XVI-XVII, infrajusticia, disciplinamiento social, confesionalización, evolución de la violencia, procedimiento judicial.

La violència interpersonal en una ciutat fronterera: el cas de Pamplona (1500-1700)

El fenomen de la violència ha estat especialment atractiu per als historiadors interessats tant en l'estudi de la cultura popular com en el procés de formació de l'estat modern. De fet, l'estudi de la violència ha estat útil per analitzar i comprendre la mentalitat popular durant l'Antic Règim i com a observatori dels canvis de les cosmovisions de les elits socials i les institucions.

L'objectiu d'aquest treball és analitzar aquest fenomen en el món urbà atenent a les dades obtingudes per a la ciutat de Pamplona. Pamplona, com a capital i seu de les institucions judicials i com a població més important del regne de Navarra, va generar un interessant nombre de casos conservats en els arxius locals que serveixen per a l'estudi detallat de la violència interpersonal i de la seva evolució quantitativa i qualitativa, així com per establir comparacions amb els altres territoris de la monarquia hispànica i d'Europa.

Paraules clau: violència interpersonal, Pamplona, Navarra, segles XVI-XVII, infrajustícia, disciplinament social, confessionalització, evolució de la violència, procediment judicial.

The interpersonal violence in a frontier city: the case of Pamplona (1500-1700)

Historians attracted to folk culture, and the ones interested in the development of the early modern society, have paid special attention to the violence phenomenon. Violence studies have helped historians to analyze and comprehend the popular moral and mentality. Moreover, those dissertations have helped to understand the changes the elite's worldview during the Ancien Régime.

This article's aim is to analyze this urban community phenomenon according to the obtained data from the city of Pamplona. Pamplona, as the capital of the Navarre kingdom, home of the judicial institutions, and the largest population city, generated a significant number of archived judicial documents. Those have facilitated research studies about interpersonal violence, its evolution in quantity and quality, and the comparison with other Spanish and European territories.

Key words: Interpersonal violence, Pamplona, Navarre, xvth and xvith centuries, infrajustice, social discipline process, confessionalization, violence evolution, judicial procedure.

- 243-260 **Curbet, Joan; Font, Carme** (Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Filologia Anglesa i Germanística)
Identitat i veu femenines en *A True Relation of Their Sufferings (Relació verídica dels seus patiments, 1662)* de les quàqueres Katharine Evans i Sarah Cheevers. *Manuscrits. Revista d'Història Moderna*, 2010, núm. 28, p. 243-260.

Aquest article analitza la representació de la «identitat del jo» dins del gènere de la profecia i, en particular, d'una important autobiografia quàquera, *This is a*

Short Relation [Relació verídica dels seus patiments] (1662), escrita per les britàniques Katharine Evans i Sarah Cheevers. L'article analitza en detall les veus que trobem al text, el tipus «d'identitat del jo» que hi dimana, els seus elements constitutius, i la rellevància dels components de gènere. En segon lloc, tot analitzant la correspondència personal d'Evans i Cheevers, l'article contextualitza la noció del «jo» en l'espai social de la profecia per tal de valorar fins a quin punt es regeix per les característiques particulars d'aquest espai social. Aquesta anàlisi considera *This is a Short Relation* com una autobiografia de l'edat moderna que pot resultar especialment útil per als estudis contemporanis de gènere.

Paraules clau: profecia, quakerisme, dones, estudis de gènere, segle XVII.

Identidad y voz femeninas en A True Relation of Their Sufferings (Relación verídica de sus sufrimientos, 1662) de las cuáqueras Katharine Evans y Sarah Cheevers

Este artículo analiza la representación de la «identidad del yo» en el género de la profecía y, en especial, de una importante autobiografía cuáquera, *This is a Short Relation [Relación verídica de sus sufrimientos]* (1662), escrita por las británicas Katharine Evans y Sarah Cheevers. El artículo analiza detalladamente las voces que encontramos en el texto, el tipo de «identidad del yo» que emerge de ellas, sus elementos constitutivos y la relevancia de los componentes de género. En segundo lugar, a través del análisis de la correspondencia personal de Evans y Cheevers, el artículo contextualiza la noción del «yo» en el espacio social de la profecía con el fin de valorar hasta qué punto se rige por las características particulares de este espacio social. Dicho análisis considera *This is a Short Relation* como una autobiografía de época moderna que puede resultar especialmente útil para los estudios contemporáneos de género.

Palabras clave: profecía, cuaquerismo, mujeres, estudios de género, siglo XVII.

Female identities and voices in A True Relation of Their Sufferings (1662), written by the quaker Katharine Evans and Sarah Cheevers

This article analyses the representation of selfhood in the genre of prophecy, showcasing a major quaker autobiography, *This is A Short Relation* (1662), written by Katharine Evans and Sarah Cheevers; the analysis seeks to assess, through a detailed discussion of the voices in the text, the kind of selfhood that emerges from it, its main constitutive elements, and the importance of gender elements in it. Secondly, and with the help of some personal letters also written by Evans and Cheevers, this article contextualises the notion of selfhood in the social space of prophecy in order to assess the extent to which it was determined, or caused, by the particular characteristics of that social space. The present analysis contributes to call some attention to *This is A Short Relation* as a major early modern autobiography, and one that may be particularly challenging to present-day gender studies.

Key words: prophecy, quakerism, women, gender studies, seventeenth-century.

261-274 **Ressenyes**

Moreno Díaz, Francisco J. *Los moriscos de la Mancha: sociedad, economía y modos de vida de una minoría en la Castilla moderna*. (Eloy Garrudo Tripiana)

Bernabé Pons, Luis Fernando. *Los moriscos. Conflicto, expulsión y diáspora*. (Anna Masferrer i Gallart)

Moliner Prada, Antoni (ed.). *La expulsión de los moriscos*. (Silvia Amor López)

Lomas Cortés, Manuel. *El puerto de Dénia y el destierro morisco (1609-1610)*. (Joel Sans Molas)

NORMES DE COL·LABORACIÓ

1. Els articles hauran de ser originals i es publicaran en català o castellà. Es presentaran mecanografiats a doble espai, en fulls numerats de mida DIN A4 (30 línies de 60 espais, 280 paraules). Hom recomana que no superin les vint-i-cinc pàgines, incloent-hi gràfiques, notes i bibliografia. A la primera pàgina de l'article constarà la informació següent: títol de l'article, nom i cognoms de l'autor, professió, telèfon i adreça postal i electrònica professional; a la segona pàgina hi haurà un resum de 150 paraules en català, en castellà i en anglès, i entre tres i cinc paraules clau en les tres llengües esmentades, que permetin la classificació/identificació de l'article. Hom trametrà a més una còpia en suport magnètic en qualsevol dels processadors de text habituals.

2. Pel que fa a la bibliografia i a les referències, hom ha de considerar:

Les **al·lusions a autors** al text aniran acompanyades normalment d'una referència explícita afegida a continuació entre parèntesis (cognom de l'autor, any de publicació i eventualment la pàgina); en el cas d'una cita textual, a continuació del text s'afegirà aquesta referència entre parèntesis, en la qual constarà necessàriament la pàgina. Exemples:

[...] és a dir, no solament de la família aristocràtica o de la de qualsevol altra forma d'agrupació familiar (Petit, 1997).

[...] Les confraries i germanats responien segons Isidoro Moreno (1972: 199) a la doble necessitat d'associar-se en el marc local i d'assegurar-se la salvació eterna.

[...] en paraules de Schumpeter, la economia conquistà entre els escolàstics tardans «si no una existència autònoma, al menys sí una existència ben determinada» (Schumpeter, 1971: 136).

3. A la fi de l'article s'inclourà per ordre alfabètic una bibliografia amb les referències completes que permetin la identificació dels treballs. De la següent manera:

a) quan es tracti d'un llibre:

Castro, A. (1996). *La realidad histórica de España*. Mèxic: Fondo de Cultura Económica.

(Cognoms de l'autor en minúscules, nom; any de publicació entre parèntesis; títol del llibre en cursiva o subratllat; lloc d'edició; editorial).

b) quan es tracti d'un article:

Asensio, E. (1972-1973). «Notas sobre la historiografía de Américo Castro». *Anuario de Estudios Medievales*, 8, p. 349-392.

(Cognoms de l'autor en minúscules, nom; any de publicació entre parèntesis; títol de l'article entre cometes; títol de la revista en cursiva o subratllat; volum i número; pàgines inicial i final).

Cal evitar les notes a peu de pàgina, però si són imprescindibles hauran de numerar-se i agrupar-se després del text de l'article i abans de la bibliografia. Per a les al·lusions i cites s'observaran els mateixos criteris que per a la resta del text.

4. Les taules —única denominació que s'utilitzarà per a tota mena de quadres i relacions estadístiques— numerades amb xifres aràbigues, aniran en un full apart a continuació de l'article. Tanmateix, s'hauran de referenciar explícitament al text.
5. La il·lustració s'ajustarà a les indicacions següents:
 - a) Totes les figures s'hauran de presentar en paper blanc, preferentment de mida DIN A4, acompanyades del títol, la llegenda i la font. En un full apart s'afegiran les dades estadístiques amb les quals s'ha elaborat la gràfica. Tots dos fulls portaran al dors, en llapis, el nom i els cognoms de l'autor corresponent en xifres aràbigues. El text ha de fer referència explícita a les gràfiques reproduïdes.
 - b) Tots els mapes s'hauran de presentar en dues còpies en paper blanc, preferentment de mida DIN A4. Hauran d'estar ben definits. Els títols, la llegenda i la font aniran només a la segona còpia. Tots dos fulls portaran al dors, en llapis, el nom i els cognoms de l'autor corresponent en xifres aràbigues. El text ha de fer referència explícita a les gràfiques reproduïdes.
6. El consell de redacció es reserva el dret de retornar els articles que no compleixin aquestes normes o, en el seu cas, d'adaptar-los als criteris establerts.
7. El consell de redacció comunicarà al col·laborador l'acceptació de l'article després de l'oportú examen.
8. Drets de publicació
 - a) MANUSCRITS. REVISTA D'HISTÒRIA MODERNA es publica sota el sistema de llicències *Creative Commons* segons la modalitat «Reconeixement - No Comercial (by-nc)»: es permet la generació d'obres derivades sempre que no se'n faci un ús comercial. Tampoc no es pot utilitzar l'obra original amb finalitats comercials».
 - b) Així, quan l'autor/a envia la seva col·laboració està acceptant explícitament aquesta cessió de drets d'edició i publicació. També autoritza MANUSCRITS a incloure el seu treball en un fascicle de la revista per a la seva distribució i venda. Aquesta cessió sobre el treball es realitza a fi que sigui publicat a MANUSCRITS en un termini màxim de dos anys.
 - c) Amb l'objectiu d'afavorir la difusió del coneixement, MANUSCRITS s'adhereix al moviment de revistes d'*Open Access* (DOAJ), i entrega la totalitat dels seus continguts a diferents repositoris sota aquest protocol; per tant, la remissió d'un treball perquè sigui publicat a la revista pressuposa l'acceptació explícita, per part de l'autor/a, d'aquest mètode de distribució.

NORMAS DE COLABORACIÓN

1. Los artículos tendrán que ser originales y se publicarán en castellano o catalán. Se presentarán mecanografiados a doble espacio, en hojas numeradas de tamaño DIN A4 (30 líneas de 60 espacios, 280 palabras). Se recomienda que su extensión no supere las veinticinco páginas, incluyendo gráficos, notas y bibliografía. En la primera página del artículo constará la información siguiente: título del artículo, nombre y apellidos del autor, profesión, teléfono y dirección postal y electrónica profesional; en la segunda página habrá un resumen de 150 palabras en castellano, en catalán y en inglés, y entre tres y cinco palabras clave en las tres lenguas citadas, que permitan la clasificación e identificación del artículo. Se enviará además una copia en soporte magnético en cualquiera de los procesadores de texto habituales.

2. En cuanto a la bibliografía y a las referencias, habrá que atenerse a lo siguiente: Las **alusiones a autores** en el texto irán acompañadas normalmente de una referencia explícita añadida a continuación entre paréntesis (apellidos del autor, año de publicación y eventualmente la página); en el caso de una cita textual, a continuación del texto se añadirá esta referencia entre paréntesis, en la que constará necesariamente la página. Ejemplos:

[...] es decir, no ya sólo de la familia aristocrática o de la de cualquier otra forma de agrupación familiar (Petit, 1997).

[...] Las cofradías y hermandades respondían según Isidoro Moreno (1972: 199) a la doble necesidad de asociarse en el marco local y asegurarse la salvación eterna.

[...] En palabras de Schumpeter, la economía conquistó entre los escolásticos tardíos «si no una existencia autónoma, al menos sí una existencia bien determinada» (Schumpeter, 1971: 136).

3. Al final del artículo se incluirá, por orden alfabético, una bibliografía con las referencias completas que permitan la identificación de los trabajos. Por tanto:

a) Cuando se trate de un libro:

Castro, A. (1996). *La realidad histórica de España*. México: Fondo de Cultura Económica.

(Apellidos del autor en minúsculas, nombre; año de publicación entre paréntesis; título del libro en cursiva o subrayado; lugar de edición; editorial.)

b) Cuando se trate de un artículo:

Asensio, E. (1972-1973). «Notas sobre la historiografía de Américo Castro». *Anuario de Estudios Medievales*, 8, p. 349-392.

(Apellidos del autor en minúsculas, nombre; año de publicación entre paréntesis; título del artículo entre comillas; título de la revista en cursiva o subrayado; volumen y número; páginas inicial y final.)

Conviene evitar las notas a pie de página, pero si son imprescindibles deberán numerarse y agruparse después del texto del artículo y antes de la bibliografía. Para las alusiones y citas, se observarán los mismos criterios que en el resto del texto.

4. Las tablas —única denominación que se utilizará para todo tipo de cuadros y relaciones estadísticas—, numeradas en cifras arábicas, irán en una hoja aparte al final del artículo. Sin embargo, habrá que referenciarlas explícitamente en el texto.
5. La ilustración se ajustará a las indicaciones siguientes:
 - a) Todas las figuras deberán presentarse en papel blanco, preferentemente en tamaño DIN A4, acompañadas del título, la leyenda y la fuente. En una hoja aparte se añadirán los datos estadísticos con los cuales se ha elaborado el gráfico. Las dos hojas llevarán al dorso, en lápiz, el nombre y los apellidos del autor y el número correspondiente en cifras arábicas. El texto ha de hacer referencia explícita a los gráficos reproducidos.
 - b) Todos los mapas deberán presentarse en dos copias en papel blanco, de tamaño preferentemente DIN A4. Deberán estar bien definidos. Los títulos, la leyenda y la fuente irán sólo en la segunda copia. Las dos hojas llevarán al dorso, en lápiz, el nombre y los apellidos del autor y el número correspondiente en cifras arábicas. El texto ha de hacer referencia explícita a los mapas reproducidos.
6. El consejo de redacción se reserva el derecho de devolver los artículos que no cumplan estas normas o, en su caso, de adaptarlos a éstas.
7. El consejo de redacción comunicará al colaborador la aceptación del artículo tras el oportuno examen.
8. Derechos de publicación
 - a) MANUSCRITS. REVISTA D'HISTÒRIA MODERNA se publica bajo el sistema de licencias *Creative Commons*, según la modalidad «Reconocimiento - No Comercial (by-nc)»: se permite la generación de obras derivadas siempre que no se haga un uso comercial. Tampoco se puede utilizar la obra original con finalidades comerciales».
 - b) Así, cuando el autor/a envía su colaboración está explícitamente aceptando esta cesión de derechos de edición y de publicación. Igualmente autoriza a MANUSCRITS la inclusión de su trabajo en un fascículo de la revista para su distribución y venta. Esta cesión sobre el trabajo se realiza para que sea publicado en MANUSCRITS en un plazo máximo de dos años.
 - c) Con el objetivo de favorecer la difusión del conocimiento, MANUSCRITS se adhiere al movimiento de revistas de *Open Access* (DOAJ), y entrega la totalidad de sus contenidos a diversos repositorios bajo este protocolo; por tanto, la remisión de un trabajo para ser publicado en la revista presupone la aceptación explícita por parte del autor/a de este método de distribución.

Subscripció, compres i intercanvis

Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona
Apartat postal 20. 08193 Bellaterra (Barcelona). Spain
Tel. 93 581 10 22. Fax 93 581 32 39
sp@uab.cat

Subscripció / Suscripción

Desitjo subscriure'm a *Manuscrits. Revista d'Història Moderna* a partir del número 28 (2010). Preu de subscripció: 16 €.

Deseo suscribirme a *Manuscrits. Revista d'Història Moderna* a partir del número 28 (2010).

Precio de suscripción: 16 €.

Data:

Fecha

Nom i cognoms:

Nombre y apellidos

Adreça postal:

Dirección postal

Tipus de targeta de crèdit:

Tipo de tarjeta de crédito

Número de la targeta de crèdit:

Número de la tarjeta de crédito

Data de caducitat de la targeta:

Fecha de caducidad de la tarjeta:

Signatura / Firma

Preu unitari de venda dels números endarrerits: núm. 7: 6,01 €; núm. 8-9: 9,02 €; núm. 10: 15,03 €; núm. 11-16: 10,82 €; núm. 17-19: 15,63 €; núm. 20-28: 16 €. Núm. 1, 2, 3, 4/5, 6, 12, 15 i 21, exhaurits.

Els subscriptors poden acollir-se a la compra de la col·lecció «Monografies Manuscrits» amb el mateix descompte sobre el preu de venda. Fins ara han aparegut set monografies. Los suscriptores pueden acogerse a la compra de la colección «Monografies Manuscrits» con el mismo descuento sobre el precio de venta. Han aparecido hasta ahora siete monografías.

1. AA.VV., *La cultura del Renaixement. Homenatge al pare Miquel Batllori*, 1993 (10,22 €). – 2. A. Simon Tarrés, *La població catalana a l'edat moderna*, 1996 (10,82 €). – 3. AA.VV., *Diez años de historiografía modernista*, 1997 (10,82 €). – 4. J. Antón Pelayo, *La herencia cultural. Alfabetización y lectura en la ciudad de Girona (1747-1807)*, 1998 (15,03 €). – 5. A. Espino López, *Catalunya durante el reinado de Carlos II. Política y guerra en la frontera catalana, 1679-1697*, 1997 (18,03 €). – 6. M.A. Martí Escayol, *La construcció del concepte de natura a l'Edat Moderna. Natura, cultura i identitat en el pensament català dels segles XVI i XVII*, 2005 (20 €). – 7. O. Junqueras Vies, *Economia i pensament econòmic a la Catalunya de l'Alta Edat Moderna (1520-1630)*, 2006 (15 €).